

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مباحثی نو

در جغرافیای انسانی

(مبانی توپونیمی، ژئولینگویستیک،

خزش روستایی و کاربرد GIS در آنها)

نویسنده: فاطمه قاسمی

سرشناسه: قاسمی، فاطمه، ۱۳۵۴ آذر -

عنوان و نام پدیدآور: مباحثی نو در جغرافیای انسانی (مبانی توپونیمی، ژئولینگویستیک، خزش روستایی و کاربرد GIS در آنها) / نویسنده: فاطمه قاسمی.

مشخصات نشر: کرج: سیادت، ۱۴۰۰

مشخصات ظاهری: ۱۹۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۸۷۹-۷۳-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۷۶ - ۱۹۰

موضوع: جغرافیای انسانی

موضوع: Human geography

موضوع: نام‌های جغرافیایی

موضوع: Names, Geographical

موضوع: سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی

موضوع: Geographic information systems

رده بندی کنگره: GF۴۱

رده بنده دیویی: ۳۰۴/۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۵۰۶۷۱

Siadat.nashr@yahoo.com

انتشارات سیادت ۰۹۱۲۵۶۲۷۶۱۱-۰۹۱۲۶۶۷۰۶۳۵

مباحثی نو در جغرافیای انسانی

(مبانی توپونیمی، ژئولینگویستیک، خزش روستایی و کاربرد GIS در آنها)

نویسنده: فاطمه قاسمی

نوبت چاپ: اول تابستان ۱۴۰۰

ناشر: سیادت

ویراستار: زهرا شقاقی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است. قیمت: ۶۰۰۰۰ تومان

قهرست مطالب

صفحه	عنوان
۹	پیشگفتار
۱۴	بخش اول: مبانی نام‌های جغرافیایی و روش‌های بازنگری
۲۱	ویژگی‌های نام‌های جغرافیایی
۲۱	عوامل تاثیرگذار بر اسامی جغرافیایی
۲۳	مقیاس اسامی جغرافیایی
۲۳	بنیان‌های نام‌گذاری جغرافیایی
۲۴	طبقه‌بندی نام‌های جغرافیایی بر اساس ساخت‌واژه
۲۸	رابطه‌ی زبان با نام‌های جغرافیایی
۲۸	تغییر نام‌های جغرافیایی
۲۹	وجود معنا یا بار معنی برخی نام‌ها
۳۰	تفاوت نام داخلی و محلی با نام خارجی یک مکان
۳۰	تغییر اسامی توسط حکومت‌ها و دولت‌ها
۳۱	تغییر سیستم حاکمیت و نظام حکومتی
۳۲	اهمیت و ضرورت مطالعه‌ی نام‌های جغرافیایی
۳۳	اهداف مطالعه‌ی نام‌های جغرافیایی
۳۴	سابقه‌ی مطالعه‌ی نام‌های جغرافیایی
۳۹	اشتباهات نویسه‌گردانی
۴۰	ضرورت ایجاد پایگاه نام‌های جغرافیایی
۴۱	ضرورت یک‌دست‌سازی شیوه‌ی آوانگاری اسامی جغرافیایی
۴۳	ترجمه‌ی معنایی اسامی در نقشه‌های توپوگرافی منطقه
۴۴	اهداف انجام پژوهش بازنگری اسامی جغرافیایی
۴۵	سامانه اطلاعات نام‌های جغرافیایی به اختصار (GNIS)
۴۶	گروه نام‌های جغرافیایی سازمان ملل (UNGEGN)
۵۰	ایجاد پایگاه داده ملی نام‌های جغرافیایی ایران

پیشگفتار

جغرافیا یک شاخه از علم است که ویژگی‌های زمین را به عنوان زیستگاه انسان مورد مطالعه قرار می‌دهد با این که در طول زمان با توجه به عوامل و شرایط مختلف از جغرافیا، تعاریف گوناگونی ارائه شده اما همواره دارای دوجزء ثابت است که عبارتند از:

۱- زمین به عنوان زیستگاه انسان‌ها ۲- انسان به عنوان موجودی با قدرت تصمیم‌گیری بر اساس شرایط محیطی و قادر به تغییر بخشی از سطح زمین. جغرافیا بر مفاهیم فضا، مکان، زمان فاصله، و مقیاس تکیه دارد و بر درک زمین و همه‌ی پیچیدگی‌های آن، رابطه‌ی انسان با طبیعت و شناخت فضای جغرافیایی که توسط انسان مدیریت می‌شود متمرکز است. رابطه‌ی انسان و محیط، دارای ویژگی‌های مکانی- زمانی و فرایندهای ویژه‌ای است که در این کتاب به بررسی اثرات متقابل عوامل محیطی و انسانی در شناخت رابطه‌ی انسان و محیط می‌پردازیم.

بی‌تردید، جغرافیا پیوند گسترده‌ای با علوم طبیعی از یک سو و هم با علوم انسانی از دیگر سوی دارد و با توجه به گستردگی جغرافیا، شاخه‌های آن به جغرافیای انسانی و جغرافیای طبیعی تقسیم می‌شود. جغرافیای طبیعی در پی درک فیزیکی پدیده‌های سطح زمین، شناخت الگوهای فضایی حاکم بر سنگ کره، آب کره، هوا کره و توضیح الگوهای فضایی این پدیده‌ها متمرکز است. جغرافیای انسانی به بررسی الگوها و فرآیندهایی می‌پردازد که حاصل تعامل انسان با محیط‌های مختلف در جنبه‌های سیاسی فرهنگی اجتماعی اقتصادی می‌باشد. این حوزه از

دانش بشر بر روی این نکته مهم متمرکز است که مردم چگونه مکان‌ها را می‌سازند و چگونه با یکدیگر در این مکان‌ها تعامل نموده و جامعه را سازماندهی می‌نمایند تا درکی از منطقه محله و جهان داشته باشند. تفکر و بررسی رابطه‌ی انسان و محیط، موضوعات متنوع و مختلفی را از جمعیت، اقتصاد، سیاست، فرهنگ، ویژگی‌های طبیعی بهداشت و غیره را در برمی‌گیرد و این موضوع باعث گردیده است تا رشته‌ی جغرافیا به عنوان یک رشته‌ی گسترده که بسیاری از رشته‌های سایر علوم را برای درک جهان به هم نزدیک کند. جغرافیا هر چند که به دو رشته‌ی طبیعی و انسانی تقسیم می‌گردد، اما برای درک هر منطقه و ناحیه باید همه ویژگی‌های طبیعی و انسانی آن منطقه را و هم تأثیر و تأثر این دو بر هم را، همزمان در نظر گرفت و مورد مطالعه قرار داد، اما به جهت پیچیدگی و تخصصی بودن این حوزه‌ها نیاز است که محققین جغرافیا در ضمن آشنایی با مبانی علم جغرافیا و نیز حوزه‌های مطالعاتی جغرافیای طبیعی انسانی در یکی از گرایش‌های جغرافیا به صورت تخصصی ماهر گردیده و از این تخصص در جهت کمک به درک جهان پیرامون بهره‌برداری نموده و به کار گیرند. در این میان جغرافیای انسانی به دلیل گستردگی بیشتر و نیز امکان تعامل و قابلیت به کارگیری مبانی آن در مطالعات مختلف در بسیاری از رشته‌ها مورد توجه می‌باشد. جغرافیای انسانی بر چگونگی شکل‌گیری ساختار اجتماعی و اقتصادی جوامع در بستر جغرافیا و روابط با فعالیت‌های انسانی در فضای جغرافیایی می‌پردازد. این بخش از دانش به بررسی تنوع و گستردگی، تفاوت، گسترش یا نابودی سیستم‌های سیاسی-اقتصادی و پیوند میان جوامع مختلف، بازشناسی علل نابرابری‌ها بین مکان‌ها، همچنین نابرابری بین گروه‌های مختلف در جوامع می‌پردازد و با بازنمایی و نمایش تنوع و تفاوت‌ها بین مکان‌های مختلف، با

استفاده از روش و بیان ویژه‌ی خود یعنی نقشه‌های گوناگون که به صورت سستی و عمومی یا با بهره‌گیری از فناوری‌های امروزی مانند سیستم اطلاعات جغرافیایی می‌پردازد.

جغرافیای انسانی تفاوت‌ها و اختلافات را در میان جوامع انسانی و گروه‌های اجتماعی از جهات چگونگی توسعه‌ی آنها، فرهنگ، زبان، دین، سیستم اقتصادی، نحوه بهره‌برداری و دسترسی و مصرف منابع طبیعی و انسانی و سیاست‌های جغرافیایی در بستر محیط جغرافیایی و پیوندهای محلی و جهانی، میان نواحی مختلف بررسی می‌کند. جغرافیای انسانی دامنه‌ی گسترده‌ای را در بر می‌گیرد که مهمترین آنها شامل جغرافیای جمعیت، جغرافیای سیاسی جغرافیای فرهنگی، جغرافیای شهری، جغرافیای روستایی، جغرافیای پزشکی، جغرافیای نظامی، جغرافیای ناحیه‌ای، جغرافیای حمل و نقل و جغرافیای اقتصادی است. هر کدام از گرایش‌های جغرافیای انسانی، حوزه‌دارای گستردگی و تنوع موضوع هستند که با توجه به وجه مشترک تمام مطالعات جغرافیایی یعنی وابستگی به مکان، ناگزیر از بکارگیری نقشه و داده‌های مکانی در این مطالعات است و از سوی دیگر با توجه به رشد چشمگیر فناوری‌های سیستم اطلاعات جغرافیایی در سه دهه اخیر و توانایی‌های این فناوری در پردازش داده‌های مکانی، استفاده از آن در علوم مرتبط با زمین توسعه‌ی روز افزونی یافته است و جغرافیای انسانی هم از این امر مستثنی نیست. هر چند بکارگیری سیستم اطلاعات جغرافیایی در مطالعات جغرافیای شهری و بخشی از جغرافیای روستایی از دو دهه‌ی پیش به طور وسیعی بکارگیری شده است، اما در دیگر مطالعات نظیر جغرافیای زبانی و بخشی از مطالعات روستایی، به دلیل توجه کمتر جغرافیدانان به این موضوعات و مطالعه‌ی این موضوعات توسط متخصصین علوم دیگر، مانند جامعه‌شناسی و زبانشناسی و

عدم آشنایی این متخصصین با سیستم اطلاعات جغرافیایی، کمتر پژوهشی انجام گرفته است.

این کتاب به منظور معرفی مباحث و مبانی توپونیمی، خزش روستایی و ژئولینگویستیک و کاربرد سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی به رشته نگارش درآمده است. این مباحث به دانشجویان و پژوهشگران و متخصصین علوم جغرافیایی و جامعه‌ی علمی و دانشگاهی به عنوان زمینه‌های پژوهش کاربردی با توجه به فقدان منابع متمرکز به زبان فارسی، یاری می‌رساند.

در تالیف این کتاب سعی گردیده، ضمن استفاده از کلیه منابع در دسترس، شیوه‌ی عملی در انجام پژوهش و مطالعات کاربردی در زمینه‌های مطرح شده را نیز در اختیار پژوهشگران و محققین قرار دهد.

این کتاب در سه بخش تدوین گردیده است که در بخش اول به مبانی توپونیمی و روش‌های مطالعه‌ی جای‌نام‌های جغرافیایی و مزایا و شیوه‌ی بکارگیری سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی در بازمینی و اصلاح آنها می‌پردازد. در بخش دوم پدیده‌ی خزش روستایی، عوامل درونی و بیرونی ایجاد و تشدید آن و روش‌های مطالعه و پیمایش میزان و جهت خزش روستایی با استفاده از فناوری‌های سنجش از دور و سیستم اطلاعات جغرافیایی بررسی می‌گردد. در بخش سوم کتاب به معرفی ژئولینگویستیک به عنوان یک عرصه‌ی نوین پژوهشی و یک زمینه‌ی تحقیقاتی بین رشته‌ای که مورد علاقه زبان‌شناسان، مورخین، جامعه‌شناسان و جغرافی‌دانان می‌باشد، پرداخته می‌شود. همچنین بررسی ارتباط فضایی زبان و محیط جغرافیایی و نیز شیوه و ابزارها و روش‌های دستیابی به منابع و داده‌های مرتبط با توزیع جغرافیایی زبان‌ها و گویش‌ها و لهجه‌ها، تهیه نقشه‌های توزیع

زبان‌ی و توانایی‌های سیستم اطلاعات جغرافیایی در این زمینه و نتایج کاربردی این مطالعات در برنامه‌ریزی‌های ملی، منطقه‌ای و محلی مورد بیان گردیده است. در تدوین این کتاب از همیاری و کمک همکاران و اساتید عزیز، صمیمانه سپاسگزارم و از خداوند منان آرزوی توفیق آنها را خواستارم.

فاطمه قاسمی

پاییز ۱۴۰۰

www.ketab.ir